

Mluv nahlas (Slovo 21, z.s.)

Případová studie zachycující dobrou
praxi ve výzvě č. 44 OPZ+

Hana Kociánová

Johana Haldová

Cuong Manh Vu

Jana Rejšková

Daniel Jirát-Ziółkowski_____dan@govlab.cz

Financováno
Evropskou unií

Obsah

Profil realizátora	3
Záměr projektu	5
Problém, který projekt řeší.....	5
Hlavní cíle	5
Představení aktivit projektu	5
Průběžné výsledky projektu se zaměřením na přínosy pro cílovou skupinu	9
Zkušenosti z realizace.....	13

Zpráva vychází z rozhovorů s koordinátorkou projektu Mluv Nahlas, asistentkou koordinátorky v lokalitách, dvěma účastnicemi projektu a krajským koordinátorem pro romské záležitosti v Hlavním městě Praze.

Profil realizátora

Organizace Slovo 21, z.s. se od svého založení v roce 1999 zaměřuje na **boj se stereotypy, které jsou zaměřené vůči Romům, podporuje jejich vzdělávání a posiluje sebevědomí menšin**. Jejím posláním je vnést do společnosti více solidarity a respektu. Vizí organizace je společnost založená na principech **vzájemného porozumění a respektu**, společnost, ve které se různorodost vnímá jako přínos, nikoliv jako nedostatek či překážka.

Vznik organizace byl poměrně spontánní. Zakladatelka reagovala na situaci, ve které jedna osoba urážela romské umělce pouze na základě jejich romské etnicity. Jak zástupci organizace tvrdí:

„Uvědomili jsme si, že v takovém prostředí přece nechceme žít, a že je naší lidskou povinností dělat všechno pro to, aby se svět změnil k lepšímu.“ (členové organizace)

Organizace Slovo 21, z.s. se věnuje dvěma cílovým skupinám – **Romům a cizincům ze třetích zemí**. Zatímco u cizinců usilují o posílení jejich integrace a vytvoření jejich objektivního obrazu v českých médiích, u Romů a Romek se soustředí na **boj s diskriminací a nenávistí**. Organizace s Romy spolupracuje v oblastech emancipace, genderové problematiky, vzdělávání, zaměstnanosti, kultury a komunitního organizování. Usiluje o **zmírnění předsudků** a stereotypů spojených s Romy a zároveň je podporuje v **aktivní účasti na formulování a prosazování jejich potřeb**. Mezi projekty na podporu Romů a Romek mimo jiné patří:

- **Avela** – Tento projekt zahrnuje doučování a mentoring romských dětí a mládeže, rozvoj jejich komunikačních a interkulturních dovedností, podporu smysluplného trávení volného času a zprostředkování setkání s úspěšnými romskými osobnostmi.
- **Příběhy přeživších** – Tento projekt usiluje o zachování paměti Romů a Sintů, kteří se stali oběťmi holokaustu. Svého cíle dosahuje prostřednictvím výstav, školních workshopů a divadla utlačovaných, které je prezentováno dětem ve školách.
- **Jekhipe** – Ve spolupráci s mezinárodním týmem organizace zkoumá klíčové systémové bariéry bránící Romům v dosažení rovnoprávnosti a spravedlnosti. Projekt zároveň zahrnuje advokační činnost, návrhy politických opatření a podporu začlenění romské komunity do většinové společnosti.
- **Romský světový festival Khamoro** – Vznik organizace je především spojen s tímto festivalem, který je největším a nejznámějším profesionálním romským festivalem na světě. Od svého vzniku v roce 1999 festival hostil více než 260 kapel z 33 zemí, součástí festivalu jsou i výstavy, vyprávění pamětníků, filmové projekce, taneční workshopy a odborné konference. Ročně na festival zavítá přibližně 10 000 návštěvníků.
- **Klub romských spisovatelů** – Projekt se zaměřuje na šíření povědomí o romské literatuře mezi romskou komunitou i širší veřejností. Součástí projektu je i podpora a rozvoj amatérských romských spisovatelů, aby se z nich jednou mohli stát úspěšní autoři.
- **Manushe** – Neformální skupina fungující od roku 2000, která sdružuje primárně romské ženy. V současné chvíli se skupina věnuje občanské aktivizaci a komunitnímu organizování Romů a Romek. Ke skupině se napříč celou Českou republikou hlásí kolem 200 osob. Skupina je členskou organizací České ženské lobby a Evropské ženské lobby.

- **Manushe Junior** – Tento projekt cílí na podporu motivace a šíření osvěty zejména mezi romskými dívkami ve věku 14–18 let. Dále podporuje mladé ve vzdělání, motivuje k vyhledávání potřebných informací a aktivizuje v různých společenských tématech.

Projekt Mluv nahlas (registračním číslem CZ.03.02.03/00/22_044/0002151) navazuje na dlouhodobou činnost organizace. Zkušenosti romské **ženské skupiny Manushe** ukazují, že **násilí na ženách je v romských komunitách častým jevem**. Proto je nezbytné začít o tomto problému otevřeně hovořit přímo s romskými ženami, které domácí násilí často vnímají jako běžnou součást života. Projekt je realizovaný od 1. září 2023 do 31. srpna 2025.

Záměr projektu

Problém, který projekt řeší

Projekt **Mluv Nahlas** se zaměřuje na odkrývání tabuizovaného tématu **domácího násilí**, poukazuje na zlehčování jeho závažnosti a zvyšování povědomí o jeho dopadech. Mezi romskou populací panuje **předsudek**, že „**drobné**“ násilí vychází z **romských tradic nebo zvyků**. Ženy často vnímají domácí násilí jako důsledek svých vlastních nedostatků a mají tendenci obviňovat samy sebe. Téma domácího násilí je pro ně **ostudné**, a proto o něm nerady mluví, což snižuje jejich šance na zlepšení situace.

Aby bylo možné efektivně a kvalitně řešit problém domácího a genderově podmíněného násilí v romských komunitách, je mimo jiné nutné **řešit absenci relevantních dat** o jeho prevalenci. Dále je potřeba **posílit sebevědomí romských žen**, které domácím násilím procházejí, aby byly schopné vyhodnotit svou situaci a usilovat o změnu. V neposlední řadě je také třeba **edukovat mladou generaci Romů a Romek**, aby se vyhnuli chybám svých rodičů.

Hlavní cíle

Hlavním cílem projektu **Mluv Nahlas** je omezit domácí násilí na romských ženách. Projekt se zaměřuje na **posílení jejich sebevědomí a respektu vůči sobě samým**. Členky realizačního týmu podporují otevřenou diskusi o násilí, pomáhají rozpoznávat jeho různé formy a poskytují informace o možnostech, jak domácí násilí řešit. Jak zmiňuje koordinátorka projektu, problém domácího násilí se mezi romskými ženami objevoval již delší dobu a při realizaci různých aktivit na toto téma opakovaně naráželi:

„My jsme si začali všimnout toho, o čem (romské ženy) mluví – o rodičovských kompetencích a o domácím násilí. Už v roce 2014 se zakládaly jen takové ženské kluby, a přitom jsme zjistili, že když se vytvoří bezpečné prostředí, tak ty ženy jsou velmi rychle schopny si nasdílet různé informace anebo si vzájemně poradit. A tam nám právě už příběhy domácího násilí vyplynuly.“

Dalším cílem je získat **relevantní data o prevalenci a formách genderově podmíněného násilí v romské komunitě**. Tato data jsou klíčová pro úspěšnou realizaci projektů, které se zaměřují na zlepšení postavení romských žen. Díky těmto informacím bude možné lépe reagovat na specifické potřeby a přizpůsobit opatření do budoucna.

Třetím cílem projektu **Mluv Nahlas** je **šíření osvěty a podpora vzdělávání mladé generace s cílem překonat zažitá zvyklostí a vytvářet nové, pozitivní vzorce chování**. Zapojení mladých lidí je klíčové pro budoucí změny v romských komunitách, protože jen s jejich aktivní účastí lze dosáhnout trvalého zlepšení.

Představení aktivit projektu

Výzkum o prevalenci/rozšíření a formách domácího a genderově podmíněného násilí v romské komunitě (KA 1)

Pro organizaci je klíčové mít k dispozici **relevantní data o prevalenci a formách genderově podmíněného násilí v romské komunitě**, která pomohou osvětlit rozsah tohoto problému a nastavit budoucí opatření.

Realizační tým projektu si dal za cíl **ve spolupráci s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy** získat a vyhodnotit odpovědi **500 respondentek ve věku 15–65 let** z celé České republiky.

Výzkum by měl obsahovat následující:

- **základní informace o respondentkách** (věk, vzdělání, ekonomická situace apod.),
- **informace o rozsahu a formách domácího a genderově podmíněného násilí**, jak je vnímají respondentky na základě svých vlastních zkušeností nebo zkušeností svých blízkých,
- **informace o stylu výchovy dcer a synů** v ohledu na genderové vztahy.

Výzkum **probíhá bez problémů** a koordinátorka projektu si průběh a spolupráci s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy (FHS UK) velmi chválí. V prosinci 2024 stav výzkumu okomentovala následovně:

„V současné době máme 500 dotazníků, teď se ty dotazníky hodnotí, abychom věděli, jaký postoj samotné ženy k domácímu a genderově podmíněnému násilí mají. (...) když jsem si potom některý ty dotazníky procházela, tak ty ženy dost často uváděly, že znají někoho v rodině nebo z blízkých, kdo zažil domácí násilí. Nebo ho zažily ony samy.“

Na tvorbě dotazníku se kromě realizačního týmu podílelo i **patnáct členek Manushe**, které přijely do Prahy, aby společně celý den upravovaly znění otázek. Cílem bylo, aby dotazník co nejlépe **odpovídal svému účelu a zároveň nezastrašil respondentky**. Dál koordinátorka projektu doplňuje:

„A teprve potom jsme tento upravený dotazník posílali těm našim členkám, jestli se do toho zapojit chtějí. Neměli jsme ani jednu negativní odpověď, že se do toho zapojit nechťejí. Domlouvali se tak, že tazatelky s respondentkami půjdou na kafe, jednotlivě ale i ve skupinách. Ale hlavně aby u toho nebyl muž.“

Úspěch se sběrem dat je pozoruhodný, a tak i na toto téma přišla otázka. Dle koordinátorky projektu **úspěch tkví v důvěře mezi respondentkami a členkami Manushe**:

„Ty ženy se mezi sebou znají. Já se obávám, že kdybych tam přišla jen já z Prahy a řekla, že něco takového po nich chci, tak mě vyhodí.“

Nejsi viník, ale oběť – svépomocné skupiny romských žen (KA 2)

K naplnění uvedených cílů slouží především **svépomocné skupiny, které nalezneme v pěti městech** (Budišov nad Budišovkou, Chodov, Chomutov, Náchod a Písek), ve kterých již organizace prostřednictvím své iniciativy Manushe působila.

V každé skupině se schází **přibližně deset žen**, které se pravidelně setkávají **jednou či dvakrát za měsíc**. Každé sezení je tematicky jiné a většinou **trvá dvě hodiny**. Při prvních setkáních se členky seznamovaly a budovaly mezi sebou důvěru, až s postupem času si začaly vzájemně sdílet své zkušenosti s domácím násilím a výchovou svých dětí.

Místní skupiny vedou zkušené členky skupiny Manushe, které mají praktické zkušenosti a hlubší porozumění problematice. Jak říká koordinátorka projektu, tyto ženy nebyly vybrány náhodou, ale **samy se chtěly zapojit**, protože se ve svém okolí s domácím násilím již setkaly a chtěly nabídnout svou pomoc jiným ženám. Jedna z asistentek koordinátorky v lokalitách nesměle vysvětlila své zapojení do projektu následujícími slovy:

„Co mě k tomu motivovalo? Určitě ta spolupráce a taky šance dostávat nové informace, podílet se na nějakých projektech. Zároveň mě oslovilo i to, že se v této organizaci mohou ženy pravidelně setkávat a podporovat navzájem.“

I v tomto případě je nutné vybudovat se členkami svépomocných skupin **vzájemnou důvěru**. Výhodou jsou v tomto případě **asistentky koordinátorky v lokalitách**:

„My máme výhodu, že naše lokální koordinátorky přímo v těch městech bydlí nebo bydlí blízko, jsou tam známé. Ale i tím, že se tam konaly různé komunitní akce, tak lidi věděli, že tam nepřinášíme jenom důležitá témata, ale i reagujeme na jejich volný čas, tak to jde všechno mnohem líp.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Společně s lokálními asistentkami se na setkáních objevuje i **psychoterapeutka**, která poskytuje klíčovou podporu:

„Samozřejmě spoustu z těch přednášek nebo školení dělá terapeutka. Když je například nějaký problém s post traumaty u žen, které si něčím prošly, tak si potřebují o tom s někým popovídat. Na to tam tu terapeutku máme.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Využívání služeb psychoterapeutek **není mezi romskými ženami rozšířené**. To smutně komentuje i koordinátorka projektu:

„Ptala jsem se (nejmenovaných poskytovatelů terapeutických služeb), jestli mají nějaké klientky romského původu. Říkali, že měli, ale málo. Většina z nich se vrátila zpátky k tomu agresorovi.“

Workshopy „Seberespekt, sebevědomí“ a „Jaké jsou opravdové romské tradiční hodnoty ve vztahu k násilí“ (KA 3)

K doplnění činnosti svépomocných skupin jsou určeny i dva tematicky různé workshopy, které mají za cíl **posílit sebevědomí a sebeúctu romských žen**, protože jak v organizaci věří:

„Pouze sebevědomá žena, která si je hluboce vědoma situace, ve které je vystavena násilí, je schopna tomuto násilí čelit.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Pro každou ze členek svépomocných skupin to znamená, že absolvuje **dva dvoudenní workshopy v Praze**. Na tyto workshopy dorazily členky svépomocných skupin napříč městy o den dříve, aby se ubytovaly na hotelu a společně vyrazily obhlédnout krásy večerní Prahy. **Pro některé z nich to byla první cesta do hlavního města.**

Letní škola pro mladistvé „Naučme se říkat NE“ (KA 4)

Další podpůrnou aktivitou je **prevence domácího násilí**, která je klíčová pro snížení jeho prevalence. Organizace se zaměřuje na **osvětu dospívajících už od útlého věku**. Prostřednictvím **letní školy** usiluje o to, aby mladí lidé dokázali rozpoznat násilí a uměli se vůči němu vymezit, případně se k němu neuchylovat po vzoru svých rodičů.

Jak také upozorňují zástupci organizace, tato aktivita se zaměřuje i na **prevenci partnerského násilí mezi mladými Romy a Romkami**, které se často projevuje ve formě kybernetického násilí¹. Podle koordinátorky projektu často dochází mezi mladými k tomu, že pachatelé kontrolují mobilní telefony svých obětí, vynucují si erotické materiály a vyhrožují jejich zveřejněním, pokud oběti vztah ukončí.

Z těchto důvodů organizace v rámci projektu **spustila letní školu, do které se přihlásili dospívající ve věku 15 až 21 let, a to jak dívky, tak i chlapci**. Na letní škole se mladí lidé věnovali různým tématům spojeným s **domácím násilím a vztahem mezi pohlavími**. Diskutovali o zdravých partnerských vztazích, prevenci násilí a způsobech, jak se mu bránit. Program byl zaměřen na **edukaci, posílení sebevědomí a rozvoj komunikačních**

¹ **Kybernetické násilí na ženách a dívkách** je genderově podmíněné násilí, které je páčáno prostřednictvím elektronické komunikace a internetu. Zahrnuje například kybernetické pronásledování, genderově podmíněné urážky, sexuální vydírání či nucenou pornografii.

dovedností, což má mladým Romům a Romkám pomoci lépe porozumět problematice násilí a předcházet škodlivým vzorcům chování.

Celkový dojem z letní školy je v organizaci pozitivní. Ačkoliv panovaly obavy, že by věkové a zkušenostní rozdíly mezi účastníky mohly ovlivnit průběh programu, žádné zásadní problémy nenastaly. Naopak, **rozmanitost skupiny přispěla k obohacující diskusi** a vzájemnému sdílení pohledů:

„Naštěstí jsme měli silný tým, tak jsme to zvládli. Narazili jsme (s dospívajícími) na dvě slova, která se opakovala – důvěra a žárlivost. Bavili jsme se o tom, že žárlivost není tak špatná, když je v nějaké míře spojená s tím, že chceme pozornost. Myslím si, že ta letní škola byla povedená, a že bychom v tom měli zase nějak pokračovat dál.“

(koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Kampaň VAKER ZORALEDER! / Mluv nahlas! (KA 5)

Aby organizace podpořila výše uvedené aktivity, spustí i kampaň **VAKER ZORALEDER! zaměřenou na sociální síť**. Celá kampaň se spustí v květnu 2025. V prosinci 2024 byla příprava kampaně v plném proudu:

„Hotové máme letáky s informacemi, kde případné oběti domácího násilí mohou hledat pomoc. Spoty i podcasty se momentálně připravují. Spolupracujeme s režisérkou Markétou Odfish Nešlehovou na spotech a s novinářkou Jarmilou Balážovou na podcastech. Máme v plánu čtyři podcasty a čtyři spoty pro sociální síť. Účinkovat v nich budou kromě odborníků i samotné oběti domácího násilí, které však toto těžké období mají naštěstí za sebou.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Průběžné výsledky projektu se zaměřením na přínosy pro cílovou skupinu

V prosinci 2024 byly různé části projektu v různých fázích implementace. Svépomocné skupiny, workshopy a letní škola byly již plně funkční, zatímco výzkum o prevalenci domácího a genderově podmíněného násilí v romské komunitě se vyhodnocoval a výsledky nebyly zatím k dispozici. Kampaň *VAKER ZORALEDER! / Mluv nahlas!* byla ve fázi přípravy, a proto ani u ní nebyly známy dosažené výsledky. **S organizací jsme se nakonec spojili i v únoru 2025** a její zástupci se s námi ochotně podělili o výsledky výzkumu, které popisujeme níže v této kapitole.

Výsledky výzkumu o prevalenci/rozšíření a formách domácího a genderově podmíněného násilí v romské komunitě

Do výzkumu se zapojilo celkem 500 respondentek z devatenácti měst po celé České republice². Z výzkumu vyplývá, že velká část respondentek někdy v průběhu svého života **slyšela o pojmech fyzického, psychického a sexuálního násilí**, na druhou stranu pro ně **bylo relativně neznámé sociální a ekonomické násilí**. Více než polovina respondentek považuje za násilí situace, kdy by byly vystaveny například **fyzickému napadání, vyhrožování, zesměšňování nebo vyžadování intimního styku**. Naopak **menšina** respondentek považuje za násilí, pokud by jim partner **zakazoval vydělávat si vlastní peníze, bránil by jim ve styku s rodinou nebo pokud by nastavoval tvrdá pravidla v domácnosti**, jako je třeba bezchybný úklid nebo kontrola času (např. jak dlouho respondentka stráví na nákupu).

Dále z dat vyplývá, že **66 % respondentek zná někoho, kdo byl vystaven domácímu násilí**, ať už to jsou **ony samy** (29 % respondentek), **jejich kamarádky** (21 %) nebo další skupiny žen v jejich okolí. Pokud jde o typy násilí, **z velké části se jednalo o fyzické** (respondentky měly možnost uvést více možností, fyzické uvedlo 54 % respondentek) a **psychické** násilí (53 %), následované **sociálním** (20 %), **sexuálním** (14 %) a **ekonomickým** násilím (13 %).

Na otázku „*Pokud jste násilí zažila Vy nebo někdo, koho znáte, kdo Vám/jí pomohl?*“ většina respondentek uvedla, že **nikdo** (toto uvedlo 155 respondentek, z toho **téměř polovina se se situací vypořádala sama**). Druhou nejčastější odpovědí byli **příbuzní** (127) a **bez odpovědi** (102). Je také nutné dodat, že významná část respondentek uvedla, že **nevěří v možnost řešení své situace** nebo pouze doufají, že se jejich situace zlepší.

Co se týče názorů na **genderové role a domácí násilí**, většina respondentek **nesouhlasila** s tvrzením, že by o důležitých **rodinných záležitostech měl rozhodovat výhradně muž** (57 % nesouhlas, 29 % spíše nesouhlas). Zajímavý je i postoj respondentek vůči tvrzení, že **jedna facka ještě nic neznamena**. S tímto tvrzením nesouhlasilo 69 % respondentek, naopak 28 % s ním souhlasilo. Z výzkumu také vyplývá, že 24 % respondentek souhlasí s tvrzením, že pokud **ženy trpí domácím násilím, někdy si za to mohou samy** (74 % respondentek nesouhlasilo). S tím, že by **žena neměla prosazovat svůj názor**, souhlasilo 22 % žen (77 % nesouhlasilo). Tvrzení, že

² Konkrétně se jedná o následující města: Brno, Broumov, Bruntál, Břeclav, Budišov, Chodov, Chomutov, Česká Třebová, Krupka, Mladá Boleslav, Náchod, Olomouc, Ostrava, Písek, Praha, Rokycany, Stříbro, Teplice, Trmice.

dcery by měly být vychovávány k poslušnosti, podpořilo 43 % žen, zatímco 56 % s ním nesouhlasilo, což ukazuje na **poměrně vyrovnané názory**.

V případě, že by **ženy zažily domácí násilí**, nejvíce respondentek uvedlo, že by se obrátily na **policii** (57 %), **člena rodiny** (43 %) a konkrétně na **matku či otce** (39 %). Některé z nich by se obrátily na své **kamarádky nebo kamarády** (31 %). Mezi odpověďmi byli uvedeni i sousedé, lékaři, nevládní organizace nebo odbor sociální péče. Respondentky mohly zvolit více než jednu možnost.

Na otázku, zdali by **respondentky nahlásily, pokud by byly svědkyněmi domácího násilí**, 69 % žen uvedlo, že ano (28 % odpovědělo ne). **Pokud by se však samy staly oběťmi domácího násilí, nahlásilo by to pouze 61 % respondentek** (35 % odpovědělo ne). Hlavními důvody pro nenahlášení pachatele jsou **finanční závislost a strach z pachatele**. S odstupem následoval **strach, že oběti nikdo nepomůže a nedostatek informací o tom, na koho se obrátit**.

Příležitost potkávat se s podobně smýšlejícími lidmi a svěřit se jim

Potkávat jiné romské ženy a **mít příležitost se někomu svěřit** s tím, co je trápí. To motivuje a baví ženy na svépomocných skupinách nejvíce. Nejen, že mohou členky **otevřeně mluvit o domácím násilí**, ale společně ve skupinách mohou **sdílet i radostnější nebo běžnější záležitosti**, například co se týká jejich domácnosti. To doplňuje paní ze svépomocné skupiny následujícími slovy:

„Dozvěděla jsem se spoustu věcí. Pomáhají mi, jak řešit problémy, například s tím násilím, ale i dobré a krásné věci.“

Z počátečních obav členek svépomocných skupin se mezi všemi **postupně budovala důvěra**. Koordinátorka projektu si je jistá, že za tento **úspěch vděčí především lokálním asistentkám koordinátorky**, které vedou své skupiny. Na podobnou otázku přítomná asistentka koordinátorky s úsměvem odpověděla: *„Ano, vnímám to stejně.“*

Možnost setkat se s podobně smýšlejícími lidmi projekt nabízí i **dospívajícím** prostřednictvím letní školy. Respondentka, členka letní školy a iniciativy Manushe Junior, nadšeně vypráví o svých dojmech z již proběhlé letní školy:

„Nejvíce mě baví ta společnost lidí, který nějakým způsobem stejně smýšlí. Pokud jde o nějaký přístup lidí, tak je můžu hodnotit pozitivně. Všichni jsou přátelští. Líbí se mi, že když se poznám s někým, koho vůbec neznám, tak po pár slovech si připadám, jako bychom se s tím člověkem už znali. Takže tam je nějaký určitý pouto mezi námi, ať už je to kdokoliv.“

Prozření

Jedním z nejvýznamnějších přínosů projektu je, že díky jeho aktivitám si **některé účastnice začaly uvědomovat, jakým problémům čelí ve svých domácnostech**. Díky svépomocným skupinám a workshopům u nich začal proces uvědomění, během kterého **začaly lépe chápat svou situaci a hledat způsoby, jak ji změnit**. Koordinátorka projektu popsala příběh ženy, která si po účasti v aktivitách projektu začala uvědomovat, jaké **závažné problémy v domácnosti zažívá**. Díky tomu se rozhodla, že se svou situací něco udělá, a **začala hledat možnosti, jak změnit svůj život**:

„Jedna kolegyně si uvědomila, co to domácí násilí je. Domácí násilí může vypadat různě a ona si uvědomila, že to opravdu prožívá. Ona si myslela, že to tak mělo být. Věděla, že je něco špatně, ale nepřiznávala si to. My jsme si dělaly dotazník a tam jsme to spolu probíraly, a ona se v každém bodě viděla. Nakonec se s tím manželem rozvedla. Byl pro nás úspěch, že o tom dokázala s námi mluvit.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Poznávání, učení, seberozvoj

Získávání nových vědomostí, učení se a zažívání dosud nepoznaných okamžiků – to jsou klíčové motivy, které zaznívaly od všech zúčastněných respondentek. S rostoucí důvěrou mezi členkami **roste i jejich zájem o posílení vlastních znalostí a kompetencí.** Jak uvedla asistentka koordinátorky v lokalitě, je až překvapivé, jak aktivní, zvědavé a otevřené jednotlivé členky již jsou:

„Překvapilo mě, jak ty ženy už mají nadhled. Už vědí, co je špatně, co není špatně. Co mě překvapilo bylo, že nemají problém mluvit o svých problémech, a to teď řešíme společně.“

Z lokální asistentky a obou členek cílové skupiny **vyzařovalo nadšení z příležitosti poznávat** své okolí, svou kulturu, učit se rozpoznat domácí násilí, a především **poznat samy sebe.** Všechny tři několikrát vyjádřily vděčnost za to, že se mohou rozvíjet:

„Baví mě získávání nových zkušeností, zážitků a poznávání nových lidí, poznávání kultury, zjišťování nových informací a celkově nějaké to zpestření života.“ (účastnice letní školy)

„Ten smysl je i v tom, že člověk chodí na nějaký školení, kde se dozví věci, o kterých vůbec neví. Sám potom může i radit dál lidem, kteří se s podobnými problémy setkají.“ (asistentka koordinátorky v lokalitě)

„Líbí se mi, že se můžeme setkávat, poznávat nové lidi, dozvídám se i nové věci, které jsem předtím neznala. Násilím jsem si taky prošla, takže jsem si řekla, že mě to zajímá. Předtím jsem nevěděla, co všechno je domácí násilí. Já jsem prožívala 3 roky psychické násilí a nevěděla jsem, že se to do toho taky počítá. Pak jsem to začala řešit a rozvedla jsem se.“ (účastnice svépomocné skupiny)

Vědomosti a schopnost reagovat na domácí násilí jsou klíčové pro dosažení **změny a šíření povědomí.** Jak uvedla zástupkyně svépomocné skupiny:

„Chtěla bych, aby to pokračovalo, aby ženy pochopily, co je třeba udělat, aby tu domácí násilí nebylo, aby získaly odvahu to řešit. Projekt mně i mé skupině dal hodně, předtím jsme nevěděly, co domácí násilí je, ale teď to víme.“

Letní škola podporuje motivaci dospívajících k přihlášení na střední školu a pokračování ve studiu

Dalším nesporným úspěchem projektu je **podpora motivace dospívajících k dalšímu vzdělávání.** Mladí lidé z letní školy nejen mění svůj přístup k domácímu násilí a partnerským vztahům, ale mají také příležitost **zapojit se do aktivit, které podporují jejich osobní rozvoj.** V několika případech je to přimělo k tomu, že **se rozhodli přihlásit na střední školu a nyní pokračují ve vzdělávání:**

„Teď nedávno jsem dostala hovor o tom, že tři děti z letní školy se přihlásili na školu. Takhle byl jeden kluk, který dělal dlažbu a my mu nabízeli, jestli si nechce udělat vlastní firmu a pak si povídali o fakturování apod. Brali jsme to s lehkou nadsázkou. A pak mi telefonovali, že nastoupil na učňák.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Pozitivně to vnímá i účastnice letní školy. Sama **je vysoce motivovaná učit se a mít úspěšnou kariéru**. A jak s úsměvem říká, poznala v kolektivu spousty vrstevníků, kteří jsou talentovaní a teprve **díky letní škole odkrývají svůj potenciál**:

„Dnešní mladí lidé, ať už kluci, tak i holky, mají talent, jsou chytrí, nadaní, ale málokdo to o sobě ví. Právě díky projektům, jako je tento, by se ti mladí lidé mohli objevit, poznat se.“

Změna postojů mladých Romek a Romů

Projekt Mluv Nahlas pomohl některým mladým členům romské komunity **zásadně změnit pohled na svou budoucnost**. Skvělým příkladem je mladá a nadějná respondentka, která se chce v dospělosti věnovat žurnalistice. Hrdá členka Manushe Junior se zapojila do letní školy a workshopů, kde **se inspirovala od přednášejících a nyní chce sama motivovat další mladé Romy a Romky**, aby si šli za svými sny a dělali to, co je skutečně naplňuje. Její dospívání je ovlivněno různými projekty, které ji formují, a projekt **Mluv Nahlas na tom má lví podíl**:

„Já sama o sobě můžu říct, že jsem dlouhou dobu přemýšlela, čím bych chtěla být. Každý na mě hrnul otázky, co budu dělat, a už na základní škole jsem přemýšlela, čím budu. Nevěděla jsem, kam se posunout. A právě díky projektům jako tento jsem objevila sama sebe, a že moje cesta směřuje právě sem. A zjistila jsem, že tento obor (žurnalistika) mě baví. Určitě bych to v životě chtěla dělat, nejen jako koníček, ale i profesionálně.“ (...) Je to důležitý (projekt Mluv Nahlas) hlavně pro vzdělávání mladých lidí. Celkově nějakým způsobem ukázat mladým lidem, že nemusí být takoví, jako je někdo chce. Hodně mladých lidí by chtělo být něčím velkým v životě, ale nejdou si za tím.“ (účastnice letní školy)

Motivovaná zapojením do aktivit projektu se rozhodla zúčastnit i jiného projektu, kde má možnost vyzkoušet žurnalistiku a vést rozhovory se známými osobnostmi. Následně tyto rozhovory ukazuje svým blízkým, aby **je podpořila a ukázala jim, jaké možnosti jsou otevřené**:

„Měla jsem možnost natáčet rozhovory s různými osobnostmi známými – jak českými, tak i slovenskými. Díky tomu to objevilo hodně mých přátel i dospělých, který to viděli a ukázali to svým dětem, neterím, synovcům. To je zaujalo a ptali se mě, jak by mohli sami zkusit něco takového.“ (účastnice letní školy)

Motivace místní komunity

Ačkoliv to není primárním cílem projektu, iniciativa Mluv Nahlas úspěšně motivovala obyvatele sociálně vyloučené lokality v Budišově nad Budišovkou k **vytvoření formálního uskupení zaměřeného na komunitní činnost**:

„Já sedím v Praze a oni tam. To je ale dálka, i tak to spojení funguje. A doopravdy jsme je dokázali nabudit natolik, že si založili vlastní organizaci, a to komunitní organizování si dělají v Budišově nad Budišovkou sami.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Zkušenosti z realizace

Důvěra je klíč

Klíčovým prvkem úspěšné spolupráce mezi organizací Slovo 21 z.s. a romskou komunitou je jednoznačně **pevně vybudovaná důvěra**. Právě ta sehrála zásadní roli nejen při sběru citlivých dat o domácím násilí, ale i při motivaci žen k účasti na setkáních svépomocných skupin, kde postupně sdílejí své životní příběhy. Částečný úspěch je výsledkem **dlouhodobě budované pověsti** organizace Slovo 21 z.s., ale bezesporu i **díky zásadnímu podílu asistentek koordinátorky v lokalitách**. Získání důvěry nebylo vůbec jednoduché, o to cennější však je:

„Za úspěch považuji, že jsem vůbec dokázala dát ty ženy dohromady, a že fungujeme. Spousty žen to mají těžké a spoustu věcí mají zakázaných. Není to úplně lehká záležitost. (...) Jsme k sobě otevřené, známe se, nemáme problém se bavit o těžkých věcech, důvěřujeme si. Několikrát si i přijdou pro radu, když něco řeší.“ (asistentka koordinátorky v lokalitě)

Překážky na cestě k účasti ve svépomocných skupinách

Ačkoliv se podařilo získat dostatečný počet účastnic svépomocných skupin, na **straně potencionálních účastnic se často objevují významné překážky z rodinného prostředí**. I když mají účastnice zájem o svépomocné skupiny, narážejí často na problém s **nedostatkem možnosti hlídání dětí** nebo jim partneři/manželé **tuto příležitost neumožňují**. Tyto bariéry mohou být dalším projevem potenciálního domácího násilí, což zdůrazňuje potřebu pokračovat v osvětě a podpoře ohrožených žen:

„Ze začátku byl problém s oslovováním, ale časem jsme si skupinu dali dohromady a teď už dlouhodobě fungujeme. Také se nám teď nedaří nabírat další ženy. To je jen z důvodu, že například nemají, kde nechat děti. Nebo jakmile je výjezd do Prahy, tak ti manželé posílají své ženy na workshopy neradi.“ (asistentka koordinátorky v lokalitě)

Podpora skrze diskusi a vlastní uvědomění

Nejúčinnějším přístupem je dle koordinátorky projektu Mluv Nahlas **vést diskuse tak, aby si účastnice došly k závěrům samy**. Tento přístup využívají zástupci organizace nejen ve svépomocných skupinách a letní škole, ale také během workshopů. S tímto přístupem chtějí **pokračovat i v navazujících aktivitách**:

„Směřem k tematizaci domácího násilí většinou pomáhá diskuse, aby si na to přišly samy. To jsme zkoušely na minulém workshopu, kde se snažíme nechat mluvit hlavně je, jelikož jsou taky hodně emocionální. To je úplně nejlepší varianta. Když jim řeknete: ‚Tohle funguje takhle a takhle‘, tak se s tím neztotožní.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Spolupráce napříč organizacemi a institucemi

Pro dosažení systémové změny je podle koordinátorky projektu zásadní **spolupráce s dalšími romskými a proromskými neziskovými organizacemi, stejně jako s institucemi a dalšími aktéry**, kteří usilují o zlepšení situace Romů a Romek v České republice a Evropě. **Proto se aktivně účastní jednání, kde má možnost vyjednat o hlubší systémové změně**:

„Já jsem na Úřadu vlády v pracovní skupině pro otázky romských žen. Na to jsem byla oslovená, protože znají Manushe a další naše projekty. Nicméně my jsme členskou organizací České ženské lobby. Samozřejmě spolupracujeme i s dalšími organizacemi, například s Romodromem, kteří mají komunitní organizování, terénní práci a podobně.“

Jsme členem i sítě, která se jmenuje RomanoNet, což jsou právě ty romské a proromské organizace. (...) Spolupráce jde skvěle. Já jsem za to ráda, protože na těch pracovních skupinách vidím zase další organizace. Minule tam byl např. zástupce Agentury pro sociální začleňování, se kterým jsme se tam potkali a bavili se spolu. Představoval tam jejich čísla a výsledky. Bylo to zajímavé.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Úlohu organizace a důležitost projektu **pozitivně hodnotí i krajský koordinátor pro romské záležitosti v Hlavním městě Praze**. Praha se zaměřuje na podporu emancipace a její zástupce si chválí, že **kvalitní spolupráce může nabídnout viditelnou změnu**:

„Tak my tím naplňujeme strategii romské integrace, protože emancipace je jedna z těch větví, což právě tohle je jeden z těch podpůrných nástrojů, jak toho docílit. Podle mě to ženám, ale nejen jim, pomůže najít místo ve společnosti. Na to navazuje spousta věcí. Jednak jste diskriminovaní, protože jste žena a za druhé jste Romka. To znamená, že se musíte emancipovat, musíte poznat spousta věcí. V rámci naší pražské strategie je toto velmi důležitý. Máme dlouholetou spolupráci a nejlíp se to pozná v krizových situacích. Když teď byla ukrajinská krize, tak Slovo 21 svým dílem přispěla v rámci pomoci. To je známka profesionality a ochoty participace společnosti. (...) Mně se líbí, jak Slovo 21 pracuje.“ (Krajský koordinátor pro romské záležitosti, Hl. m. Praha)

Oslovování (nejen) mladých skrze sociální síť

Cesta k oslovování a motivování (nejen) mladých Romů a Romek vede přes sociální síť. Organizace si tuto skutečnost uvědomuje a chce nadále **přizpůsobovat své aktivity tak, aby dokázala co nejefektivněji oslovit své cílové skupiny**. Pro kontaktování romských žen v domácnosti může pomoci kampaň na Facebooku, pro motivování dospívajících chce realizační tým naopak využívat jiných platforem. To, že to má smysl, souhlasně doplňuje i účastnice workshopu:

„Určitě ty sociální síť. Je potřeba nějak ty mladý lidi obeznámit o tom, že tady ty projekty a tady ty organizace jsou. A že se do nich můžou zapojovat, objevovat sami sebe. Takže internet, to je hlavní.“

Boření stereotypů skrze divadlo utlačovaných

Projekt Mluv Nahlas je primárně zaměřen na spojování, pomoc a inspiraci členů romské komunity, přičemž klade důraz na podporu romských žen a vzdělávání mladých Romů a Romek o nebezpečí domácího násilí. **Projektová koordinátorka má do budoucna v plánu rozšířit své aktivity a zahrnout i muže do cílových skupin**:

„Do navazujícího projektu bychom rádi zapojili i muže. Chtěli bychom využít techniku divadla utlačovaných. Je to divadelní technika, kde se přehraje krátký příběh podle skutečných událostí. Poté diváci do jednotlivých scén mohou vstupovat a děj měnit. Je to ideální technika pro následné diskuze. Už jsme tuto techniku používali u předchozích projektů a byli jsme s ní úspěšní. Doufáme, že nám pomůže bourat zažitě vnímání tradičních rolí ženy a muže.“ (koordinátorka projektu Mluv Nahlas)

Doporučení pro další organizace

Na otázku, co by doporučila dalším romským a proromským organizacím, zkušená koordinátorka projektu radí **začít po malých krůčcích**. Je důležité si **stanovit malé, dosažitelné cíle** a postupně **budovat vztahy a důvěru**. Klíčové je také naslouchat lidem, co skutečně potřebují. Pro úspěšnou **aktivizaci dalších romských žen** lokální asistentka s úsměvem dodává:

„Popravdě, ty ženy chtějí někam patřit, chtějí něco dělat. Nechtějí být doma u plotny a jen vařit a uklízet.“